Volume II (2016)

CICERO, *Kader Üzerine*. İstanbul 2015. Zeplin Kitap, 211 sayfa.
Çev. C. C. Çevik. ISBN: 9786059115933

Selda YENİ

*Libri: Kitap Tanıtımı, Eleştiri ve Çeviri Dergisi'*nde bulunan içeriklerin tümü kullanıcılara açık, serbestçe/ücretsiz 'açık erişimli' bir dergidir. Kullanıcılar, yayıncıdan ve yazar(lar)dan izin almaksızın, dergideki kitap tanıtımı, eleştiri ve çevirileri tam metin olarak okuyabilir, indirebilir, dağıtabilir, çıktısını alabilir ve kaynak göstererek bağlantı verebilir.

Libri, uluslararası hakemli elektronik (online) bir dergi olup değerlendirme süreci biten kitap tanıtımı, eleştiri ve çeviriler derginin web sitesinde (www.libridergi.org) yıl boyunca ilgili sayının içinde (Volume II: Ocak-Aralık 2016) yayımlanır. Aralık ayı sonunda ilgili yıla ait sayı tamamlanır.

Dergide yayımlanan eserlerin sorumluluğu yazarlarına aittir.

Atıf Düzeni S. Yeni, *Kader Üzerine*. Yazar: Cicero. *Libri* II (2016) 403-405. DOI: 10.20480/lbr.2016026

Geliş Tarihi: 06.06.2016 | Kabul Tarihi: 15.06.2016 | Elektronik Yayın Tarihi: 23.08.2016

URL: <http://dx.doi.org/10.20480/lbr.2016026>

Editörya Phaselis Project
www.phaselis.org

**CICERO, *Kader Üzerine*. İstanbul 2015. Zeplin Kitap, 211 sayfa. Çev. C. C. Çevik.
ISBN: 9786059115933**

Selda YENİ*

MÖ 106-43 yılları arasında yaşayan Romalı devlet adamı, şair, hatip ve düşünür Marcus Tullius Cicero döneminin siyasi ve edebi ortamına damgasını vurmuştur. Roma'nın çalkantılı siyasi hayatında aktif bir biçimde rol alarak *consul*'lüğe kadar yükselmiş, bununla birlikte almış olduğu hukuk, edebiyat ve felsefe eğitimi sonucunda da pek çok eser kaleme almıştır. Şiirle başlayan edebi hayatı söylevler, hitabet sanatı üzerine yazılar, mektuplar ve felsefi yazılarla devam etmiştir. İyi bir felsefe eğitimi alan Cicero, Hellence felsefi terimlerin Latince karşılıklarını da bularak Latince'nin felsefe dili olması için çaba harcamıştır. Felsefe üzerine yaptığı çalışmalarla sadece Roma kültürünün değil aynı zamanda Hellen kültürünün ve eserleri kaybolmuş filozofların günümüzde bilinmesini sağlamıştır. Kendisi, eserleriyle batı düşünce tarihini derinden etkilemeyi başarmış önemli bir düşünürdür.

Cicero, şiir, mahkeme savunmaları, dostluk, yaşlılık, erdem ve hitabet sanatı gibi pek çok konu üzerine önemli eserler kaleme almıştır. Bu eserlerden biri de, İstanbul Üniversitesi, Latin Dili ve Edebiyatı bölümünde doktora eğitimini sürdüren C. Cengiz Çevik tarafından Türkçe'ye kazandırılan *De Fato* (Kader Üzerine) adlı çalışmadır. Bu kitap, Hellen felsefe okullarında (Epikuros, Stoa ve Akademia) tartışılan kader ve özgür irade sorunsalı üzerine var olan farklı görüşlerin sunulduğu ve Cicero'nun kader üzerine kendi deneyimlerini aktardığı felsefi bir çalışmanın ürünüdür. Cicero bu eseri *De Natura Deorum* (Tanrıların Doğası) ve *De Divinatione* (Kehanet Üzerine) başlıklı kitaplarının devamı olarak kaleme almıştır. *De Fato* tek kitaptan oluşmakta ve Cicero tarafından MÖ 44 (15 Mart) ile MÖ 43 (1 Ocak) tarihleri arasında yazıldığı varsayılmaktadır.

Türkçe çeviriye kısa bir *Önsöz* (9-10) ve *Giriş* (11-13) ile başlayan Çevik, Cicero'nun kariyeri ve eserlerini yaşadığı dönemin siyasi olaylarıyla bağdaştırarak *De Fato* adlı eserin hangi koşullar içinde ortaya çıktığını okuyucuya sunmaktadır. Bu doğrultuda, *Cicero Hakkında* (13-20) başlıklı kısım, bağlamsal ve zamansal açıdan eserin daha iyi anlaşılmasına yardımcı olmaktadır. Okuyucuya sunulan bu bilgilendirici girişin ardından *De Fato* biçimsel, yazınsal ve felsefi açıdan değerlendirilmektedir. *Biçimsel Açıdan İçerik* (23-30) bölümünde ilk olarak tarihsel verilerden hareketle eserin tarihlendirilmesi yapılmaktadır. İkinci olarak, eser üzerinde çalışma yapmayı düşünen yeni araştırmacılar için oldukça faydalı olacak eserle ilgili el yazmaları, önemli edisyonlar ve çeviriler listelenmektedir.

Yazınsal Açıdan İçerik (31-40) bölümündeyse eserin kayıp olan kısımlarından bahsedilip günümüze ulaşmayan dört kayıp bölüm tanıtılmakta ve kayıp kısımlar için eserin genel içeriği ve konu

* MA., Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü, Antalya. selda.yeni@gmail.com

bütünlüğüne uygun öneriler sunulmaktadır. Bu bölüm metnin yazınsal tarzının, yöntem ve bölümlenmesinin anlatıldığı kısım ile birlikte son bulmaktadır. Çevik bu bölümde Cicero'nun anlatım tarzını değerlendirip konu olarak *De Natura Deorum* ve *De Divinatione* başlıklı eserlerinin devamı olan *De Fato*'nun anlatım dili olarak farklılık gösterdiğini belirtmektedir. İlk iki eser Platon'un eserlerinde kullandığı diyalog yöntemi ile yazılmışken, *De Fato*'da monolog yöntemi tercih edilmiştir. Çevik, Hirtius'un felsefi bir konunun irdelenmesini istediği için Cicero'nun aktarma yöntemine başvurduğunu savunmaktadır. Bu konu üzerine var olan modern tartışmalar da sunulduktan sonra metnin konularına göre sınıflandırılıp içerikleri hakkında kısa bilgilerin verildiği sonraki bölüme geçilmektedir.

Felsefi Açıdan İçerik (41-134) bölümünde ilk olarak *De Fato*'da ön plana çıkan felsefe ekolleri, bu ekollerin öncü filozofları ve felsefe görüşleri genel hatlarıyla tanıtılmaktadır. Kitapta en fazla yer verilen kısım eserin felsefi açıdan incelendiği bu bölümdür. Bu bölüm içerisinde Stoa felsefesini geniş bir şekilde ele alan yazar ilk olarak filozof Zenon tarafından kurulan bu felsefi sistemin doğuşunu ve gelişimini, Marcus Aurelius'un "Roma Stoacılığı" olarak aktarılan döneminin sonuna kadar incelemektedir. Ardından Stoa felsefesinin temel problem alanı olan etik, fizik ve mantık kavramlarına değinilmekte, Stoacı filozoflar eşliğinde evrensel akıl ve evren ile tanrı gibi konular tartışılmaktadır. Ayrıca bu bölümde *De Fato*'da adı geçen iki büyük Stoa filozofu Khrysippos ve Poseidonios'a yer verilmiştir. Khrysippos'un Stoa mantığının gelişiminde nasıl bir rol oynadığı ve kader anlayışına değinilirken, Poseidonios'un kimliği, Stoa felsefesindeki yeri, kader ve tanrı gibi konular üzerindeki görüşleri de tanıtılmaktadır.

Filozoflar eşliğinde Stoa felsefesinin temel kavramları ve görüşleri tanıtıldıktan sonra, *De Fato*'da adı geçen ikinci felsefe ekolü atomculuk başlığı altında genel bir çerçeveye okuyucuya sunulmaktadır. Leukippos ve Demokritos'un ön plana çıktığı bu felsefe akımını "atomculuk" olarak adlandırmanın doğruluğu tartışılıp bu adlandırmanın mümkün olduğu sonucuna varılmaktadır. Leukippos ve Demokritos'un yaşam hikâyelerine yer verilip, atomcu felsefenin temel öğretileri ve dayandığı esaslardan söz edilmektedir. Yazar konunun devamında Leukippos ve Demokritos'un atom anlayışını değerlendirerek zorunluluk ve kader konularını ele almaktadır. Akabinde öğretisini Demokritos'un atomculuğuna ve Pyrrhon'un kuşkuculuğuna dayandırarak kendi hazcı ahlak felsefesini inşa eden Epikuros'un öğretisinin farklı kaynaklardan öğrenilebileceğini belirtmektedir. Bu eserlerden en önemlisi olarak görülen şair Titus Lucretius Carus'un *De Rerum Natura* isimli eseri temel alınıp Epikurosçu öğretinin ilkeleri değerlendirilmektedir. Epikuros'un etik, doğa ve tanrı anlayışı gerek Stoa felsefesiyle mukayese edilerek gerekse modern yazarların görüşlerine yer verilerek açıklanmaktadır. Daha sonra Epikuros'un atom anlayışıyla Demokritos'un atom anlayışının bir mukayesesi yapıp, atomlardaki sapma ve özgür irade arasındaki bağlantı üzerinde durulmaktadır. Atomculukla ilgili kısım Cicero'nun Epikuros öğretisini nasıl algıladığından bahsedilerek son bulmaktadır.

De Fato'da bahsedilen diğer felsefe okulu Sokrates'in öğrencilerinden Euklides tarafından MÖ IV. yüzyılda kurulan Megara Okulu'dur. Yazar burada ilk olarak Megara Okulu'nun kuruluşuna ve gelişimine değinmekte ve de mantığın evrilmesine olan katkısından bahsetmektedir. Bu bölüm Megaralı Diodoros'un hayatıyla ilgili bilgiler sunularak devam etmektedir. Yazar, Diodoros'un kader ve zorunluluk anlayışıyla yakından ilgili bulunduğu "*temel argüman*" olarak bilinen mantık tezini tanıtır, bu tezin *De Fato*'ya yansımalarını aktararak bu bölümü sonlandırmaktadır.

Filozoflarla ilgili kısımlar, *Akademia* kuşkuculuğunun önemli isimlerinden biri olan Karnea-

des'ten bahsedilerek son bulmaktadır. *Akademia* ekolü ve Karneades'in kuşkuculuğunun ön planda olduğu bu bölümde Karneades'in fikirlerine eserlerinde en çok yer veren yazar olarak Cicero'nun kuşkuculuğa bakış açısı okuyucuya sunulmaktadır. Son olarak kader konusunda bir taraf olmayan ama sunduğu bilgilerle ikna edici bir yaklaşım sergileyen ve Cicero'yu etkilemeyi başaran Karneades'in kuşkucu yaklaşımının *De Fato*'daki yansıması aktarılmaktadır. *De Fato*'da görülen ekollerin anlatımı tamamlandıktan sonra *Felsefi Açıdan İçerik* bölümü *Felsefe Terminolojisi* (124-134) başlıklı kısım ile son bulmaktadır. Bu kısımda, Cicero'nun *De Fato*'da Hellence'den Latince'ye çevirdiği felsefe terimleri sıralanmakta, bu terimlerin Türkçe açıklamaları yapılmaktadır.

Kitabın son bölümü, Latince metin ve bu metnin Türkçe çevirisinden oluşmaktadır (141-198). Metin ve çeviri kısmına geçilmeden önce çeviri yöntemi hakkında kısa bir bilgilendirme de sunulmaktadır. Kitap *Kısaltmalar ve Kaynakça* (199-211) kısmıyla son bulmaktadır. Cicero bu eserinde kader ve özgür istenç sorununu masaya yatırarak Hellen felsefe okullarının konu üzerine düşüncelerini aktarıp yorumlamaktadır. Filozofların farklı görüşlerini bir arada sunarak sadece dönemdekilere değil, günümüz okurlarına da kader olgusuna daha geniş bir perspektiften bakma imkânı sunmaktadır. *De Fato*'yu dilimize kazandıran Çevik ise, metni gerek biçimsel gerekse yazınsal açıdan kapsamlı bir şekilde irdelemektedir. *De Fato*'da öne çıkan felsefe ekolleri ve filozoflara yoğunlaşarak titiz bir çalışma ortaya koymaktadır. Sonuç itibarıyla, Cicero'nun kader sorununu tartıştığı bu felsefi eser çevirmenin yaptığı ayrıntılı ve bilgilendirici incelemeyle birleşerek okurun konuya vakıf olmasını sağlamakta ve okuru konu hakkında düşünmeye sevk etmektedir.